

DET HUMANISTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Hvorfor er dansk svært at forstå?

Særlige forhold i dansk som gør det svært for andre både at forstå og udtale.

Nina Grønnum
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab

Nina Grønnum: Fonetik og Fonologi - Almen og Dansk, 3. udg. - med cd-rom, København, Akademisk Forlag, 2005.

Nina Grønnum: "Why are the Danes so hard to understand?" in *Take Danish - for instance*. Linguistic studies in honour of Hans Basbøll presented on the occasion of his 60th birthday 12th July 2003 (eds.: H. Galberg Jacobsen, D. Bleses, T. O. Madsen and P. Thomsen), Odense University Press 2003, 119-130.

www.cphling.dk/pers/ng/presentations.html

2. december 2005 – Nina Grønnum 2

indledning

2. december 2005 – Nina Grønnum 3

test

kniv, knib!
lov, låg, lå
løbe, løve
koge
hedde, hede
kurre, kure
søg!, sø
sneg, sne
dug, duv!, du
tog, to

2. december 2005 – Nina Grønnum 4

løbe = løve
lov! = låg = lå
kæres = kærres = kagers = kaos
livet = liget; lavet = ladet
ødet = øget = øvet
geder = gedder
bure = burre = buer

2. december 2005 – Nina Grønnum 5

segmenter og prosodi

2. december 2005 – Nina Grønnum 6

de enkelte lyde

- mange vokaler **og** længdedistinktion
- ☀ svækkelse af konsonanter i stavelsens slutning
- stavelsestrukturen
- ☀ bortfald af svagtryks-e
- ændringer i ordet ved bøjning og afledning
- ☀ nyere udviklinger i udtalen

2. december 2005 – Nina Grønnum

7

prosodien (tryk og tonegang)

- trykkets manifestation
- ☀ fravær af specifikke grænse-signaler
- ☀ fravær af obligatoriske sætningsaccenter
- ☀ fravær af lokale signaler i tonegangen om ytringens funktion
- ☀ stødet

2. december 2005 – Nina Grønnum

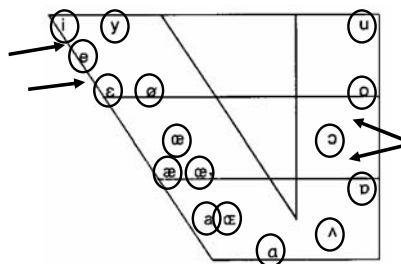
8

vokalerne

2. december 2005 – Nina Grønnum

9

10 vokal fonemer - men 16 forskellige lyde

2. december 2005 – Nina Grønnum

10

lange	korte
hvile	ville
mene	minde
pæne	penne
bane	bande
hyle	hylde
søle	sølle
høne	hønse
kule	kulde
ose	ost
såler	solder

2. december 2005 – Nina Grønnum

11

konsonantsvækkelse

2. december 2005 – Nina Grønnum

12

b d g v r svækkes i stavelsens udlyd

v > w efter vokal,

obligatorisk efter kort vokal: 'lov'
almindeligt efter lang vokal: 'knive'

b > w efter vokal,

selektivt og fakultativt: 'knibe' (= 'knive'),
men ikke f.eks. 'døbe'

g (> 'blødt g') > j efter fortungevokal (oblig.): 'dag'
> w efter bagtungevokal (oblig.): 'bog'

2. december 2005 – Nina Grønnum

13

b d g v r svækkes i stavelsens udlyd (forts.)

d > 'blødt d' [ð] efter vokal (oblig.): 'gud, sød'

r > faryngal halvokal [ɣ] efter vokal (oblig.):
'Per, mor'

r > ingenting efter lav vokal (oblig.): 'par, far, går' –
men først farves (faryngaliserers) vokalen

2. december 2005 – Nina Grønnum

14

halvvokaler slettes i stavelsens slutning

g > j efter fortungevokal (oblig., jf. ovenfor)

j > ingenting efter /i e y ø/ (generelt):

sig = si; gøg = gø; syg = sy; veg = ve

almindeligt også efter /ɛ a/:

læg = læ; age = æ

"legestavning" i 1. klasse: tiå

2. december 2005 – Nina Grønnum

15

halvvokaler slettes i stavelsens slutning (forts.)

g > w efter /u: o: ɔ:/, jf. ovenfor

v > w efter alle (korte) vokaler, jf. ovenfor

w > ingenting efter /u: o:/ (generelt):

dug = duy = du; tog = to;

w > ingenting efter /ɔ/ (fakultativt):

låg = lov! = lå

2. december 2005 – Nina Grønnum

16

andet

2. december 2005 – Nina Grønnum

17

r-påvirkning, halvvokalbortfald, vokal-
længdeforskydninger

[^hɸæ:e] ??

'bære, bærer, bager, bæger', fordi

'-re, -er, -rer' > [ɐ] *

g > [j] > Ø efter fortungevokal

ɛ > [æ] foran [ɐ];

*tilsvarende: [^hkæ:es] = 'kæres, kærres, kagers,
kaos', fordi kort /ɔ/ udtales [ʌ] (· [ɐ])

2. december 2005 – Nina Grønnum

18

r-påvirkning, halvokalbortfald, vokallængdeforskydninger (forts.)

['heðð] ?

'hede, hedde', fordi lang og kort vokal ikke længere skelnes foran [ð] – kan også falde sammen i den lange vokal: ['he:ð]

['k^hu:ɐ] ?

'kure, kurre', fordi lang og kort vokal ikke længere skelnes foran /r/ og falder sammen i lang vokal

2. december 2005 – Nina Grønnum

19

r-påvirkning, halvokalbortfald, vokallængdeforskydninger (forts.)

['læ:ð] ?

'lavet, ladet', fordi [(ð)æð] > [ð],

og fordi [w] nu også falder væk i positionen mellem fortungevokal og [ð]

på samme måde:

['li:ʔð] = 'livet, liget'

['lø:ð] = 'øde, ødet, øget, øvet'

2. december 2005 – Nina Grønnum

20

r-påvirkning, halvokalbortfald, vokallængdeforskydninger (forts.)

['la:ð 'sva:ð]?

'lodde, loddet, løjjet';

'svajet, svaret';

fordi /j/ tabes i diftongerne /aj øj/ foran 'blødt d'

2. december 2005 – Nina Grønnum

21

r efter vokal falder væk i ubetonede optaktstavelser:

a(r)tikel, ba(r)barisk, pa(r)ti, ka(r)tofler, ma(r)kering, Ka(r)demommeby;

se(r)vere;

o(r)kester, repo(r)tage, so(r)tere (=sautere), po(r)træt, no(r)mal, fo(r)mat, po(r)tion, fo(r)cere;

tu(r)né, vu(r)dere;

Tyr(r)kiet

2. december 2005 – Nina Grønnum

22

det halvvokaliske [ɐ] (/r/) falder væk efter betonet [æ] og [œ]

færdig = fattig

hæрге = have

serve = save

børste > bø(r)ste; største > stø(r)ste

bø(r)nehje(r)teki(r)u(r)gi

2. december 2005 – Nina Grønnum

23

stavelsesstruktur

2. december 2005 – Nina Grønnum

24

stavelsestruktur

i (central-)svensk skal en betonet stavelse indeholde en lang lyd

enten vokalen

vila, ana, klaga, sura
['vi:la 'ɑ:nɑ 'klɑ:gɑ 'sʉ:rɑ]

eller konsonanten

villa, Anna, flagga, surra
['vil:a 'an:a 'flag:a 'sʉ:r:a]

2. december 2005 – Nina Grønnum

25

stavelsestruktur (forts.)

dansk har ikke lange konsonanter under tilsvarende betingelser

['vi:lə 'vila] hvile, villa ikke *['vil:a]
['æ:ɸə 'ɑɸɑ] abe, Abba ikke *['ɑɸ:a]
['mæ:sə 'masə] mase, masse ikke *['mas:ə]

"lette" danske stavelser fylder ikke pladsen ud i et svensk rytmisk mønster og er derfor ikke så lette at identificere

2. december 2005 – Nina Grønnum

26

tab af svagtryks-e

giver usikkerhed om antal stavelser i ordet

sammenlign med svensk:

komme e	komma
mange e	många
skole e	skola
bage e	baka
lige e	lika

2. december 2005 – Nina Grønnum

27

vekslinger i stammen

2. december 2005 – Nina Grønnum

28

bøjning og afledning giver stammefinale vekslinger

ð ~ d fed, fedt;
w ~ f stiv, stift
w ~ ɸ købe, købt
w ~ ɣ koge, kogt
j ~ ɣ steg, stegt
j ~ ɣ ~ w bage, bagt, bagværk

2. december 2005 – Nina Grønnum

29

prosodien

2. december 2005 – Nina Grønnum

30

prosodien (tryk og tonegang)

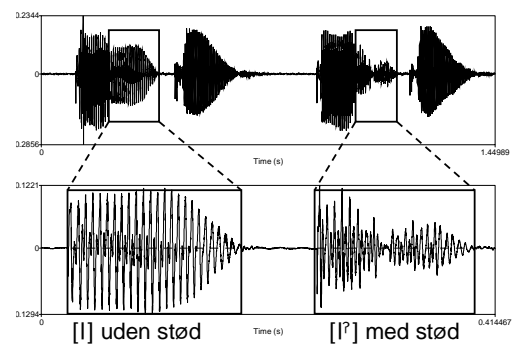
- trykkets manifestation
- fravær af specifikke grænsesignaler
- fravær af obligatoriske sætningsaccenter
- fravær af lokale signaler i tonegangen om ytringens funktion
- stødet

stødet

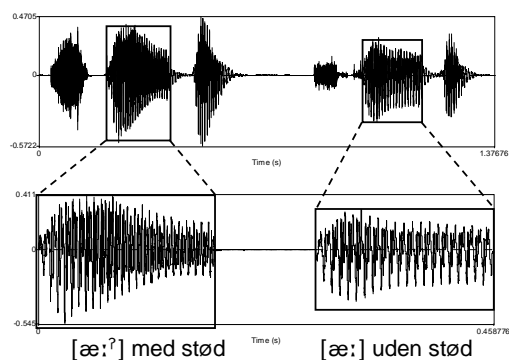
stødet er distinktivt

- [ˈvi:ʔsʌ] viser (vb) [ˈvi:sʌ] viser (sb)
 [ˈvæ:ʔlŋ] hvalen (sb) [ˈvæ:lŋ] valen
 [ˈhu:ʔsø] huset (sb) [ˈhu:sø] huset (vb)
 [ˈhɛnʔe] hænder (sb) [ˈhɛnɛ] hænder (vb)
 [ˈmølʔe] Møller [ˈmøle] møller

[ˈbøɛlɔøð] bæltet [ˈbøɛlʔɔøð] Bæltet

[ˈsgæ:ʔbø] [ˈsgæ:bø]

dansk stød (knirkestemme, laryngalisering)

stød

ikke-stød

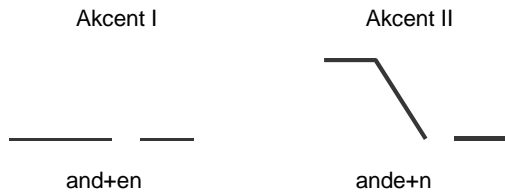

ånd+en

ånde+n

"nøgne" (central-) svenske ordtoner

2. december 2005 - Nina Grønnum

37

tonegang

2. december 2005 - Nina Grønnum

38

grundtoneforløb: det akustiske korrelat til variationen i stemmelæbesvingningernes frekvens

talemelodi: grundtoneforløbet i tale uden skelnen mellem ikke-sproglige og sproglige aspekter

tonegang: talemelodiens **sproglige** aspekter

trykgruppemønstre: trykgrupper

Intonation: fraser og ytringer

2. december 2005 - Nina Grønnum

39

sproglige aspekter

forskellige slags prominens

prosodiske grænser

ytringsmodalitet

pragmatisk funktion??

2. december 2005 - Nina Grønnum

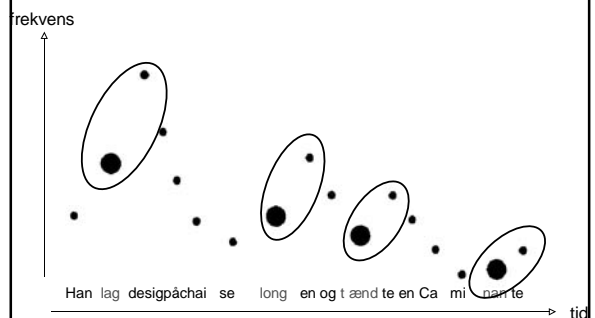
40

trykgruppemønstret

2. december 2005 - Nina Grønnum

41

tonen stiger fra betonet til ubetonet stavelse

2. december 2005 - Nina Grønnum

42

grænsesignal: final forlængelse

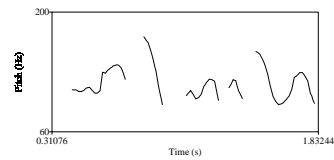
2. december 2005 – Nina Grønnum

43

Stockholm

Torbens syster heter Kamma.

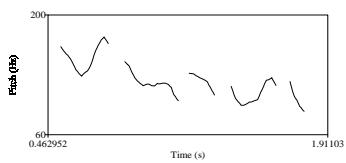
2. december 2005 – Nina Grønnum

44

Stockholm

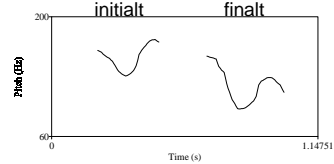
Kamma kommer från Svaneke.

2. december 2005 – Nina Grønnum

45

Kamma Kamma Stockholm

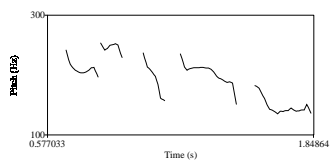
2. december 2005 – Nina Grønnum

46

København

Torbens søster hedder Kamma.

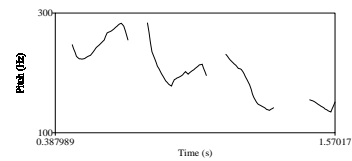
2. december 2005 – Nina Grønnum

47

København

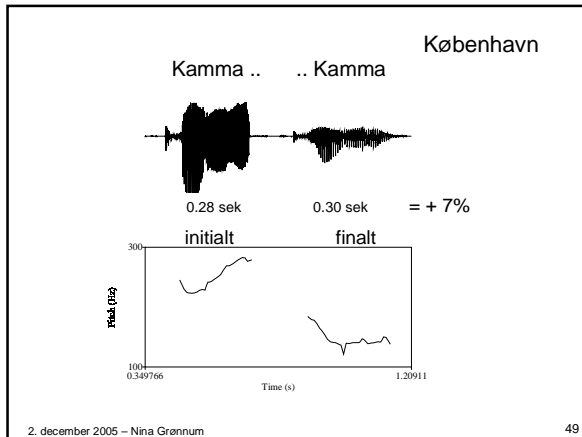

Kamma stammer fra Næstved.

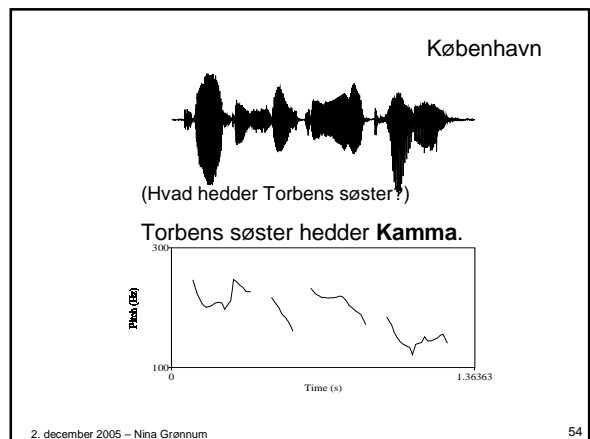
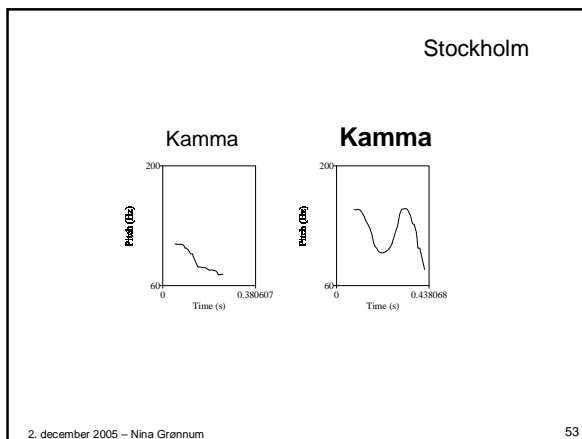
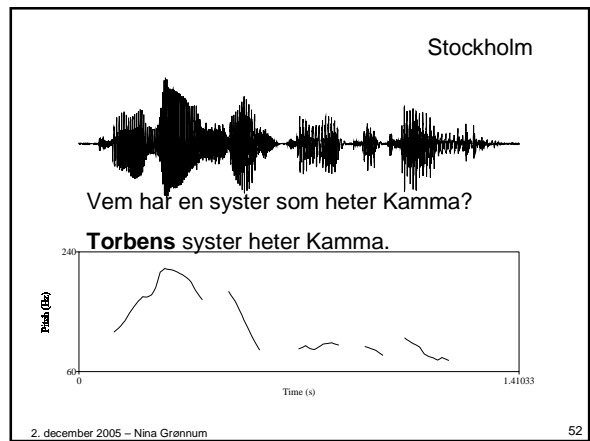
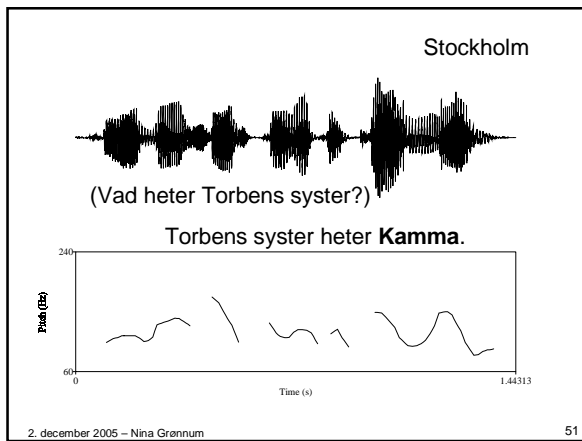
2. december 2005 – Nina Grønnum

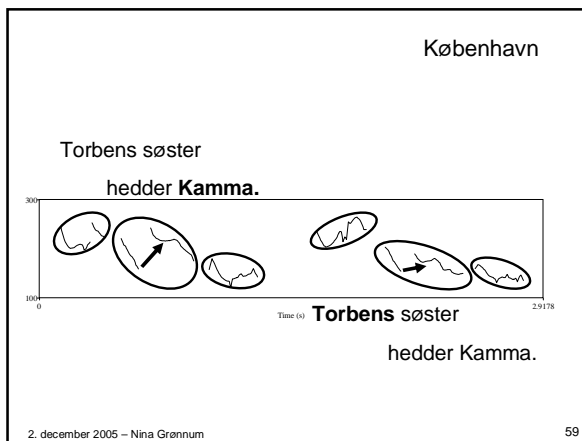
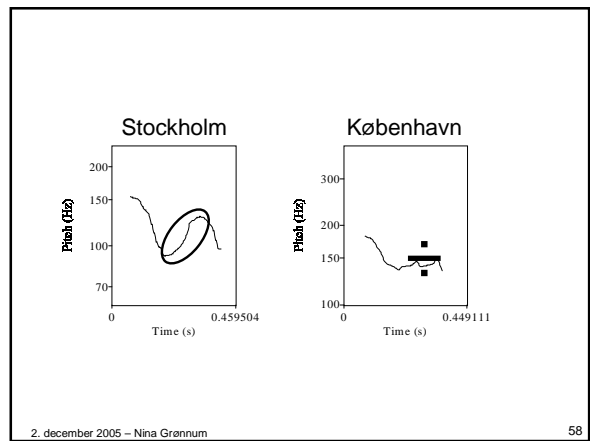
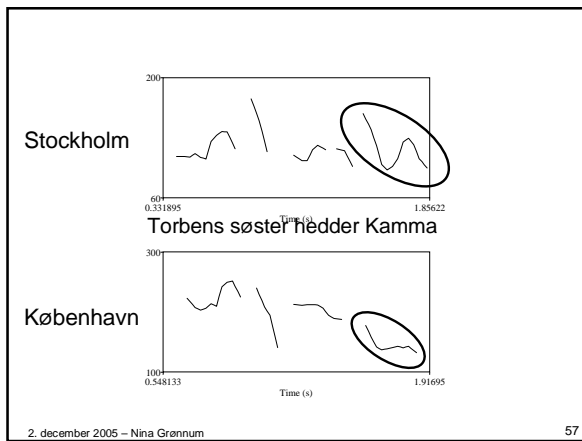
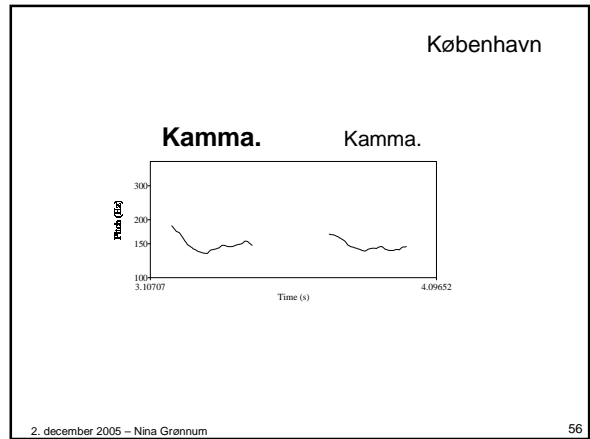
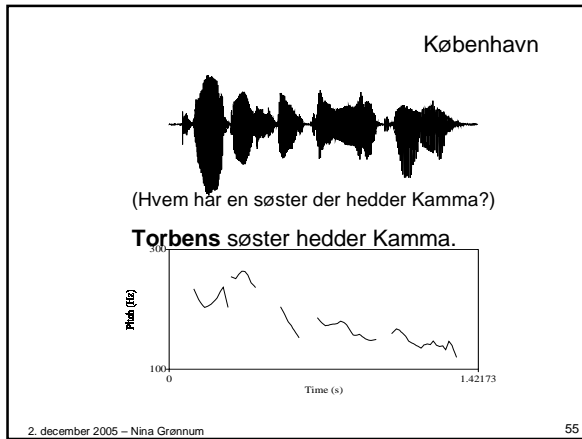
48

sætningsaccent

2. december 2005 – Nina Grønnum 50

intonation

2. december 2005 – Nina Grønnum 60

D'you like Rod Stewart?

Yes I'm particularly fond of his voice quality.

2. december 2005 – Nina Grønnum 61

How do you like Thomas Hampson?

I'm afraid I don't know him that well.

2. december 2005 – Nina Grønnum 62

København

Kofoed og Thorsen skal med rutebilen fra Fuglebjerg til Sorø klokken fire på tirsdag.

2. december 2005 – Nina Grønnum 63

Bornholm

Kofoed og Thorsen skal med rutebilen fra Gudhjem til Snogebæk klokken fire på tirsdag.

2. december 2005 – Nina Grønnum 64

Bornholm

Time (s) 5.18456

København

Time (s) 5.29658

tirsdag

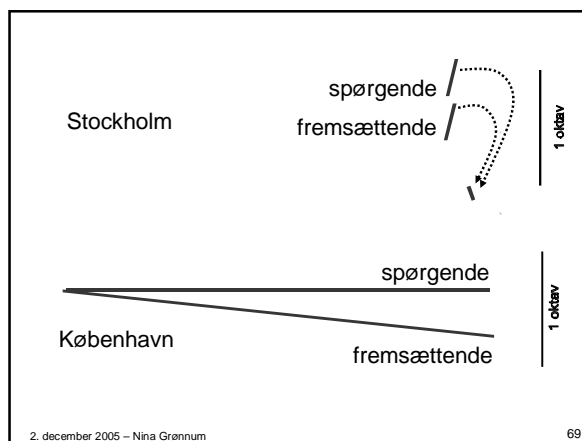
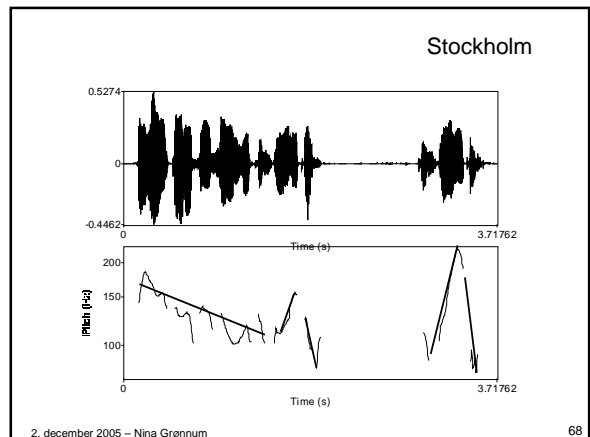
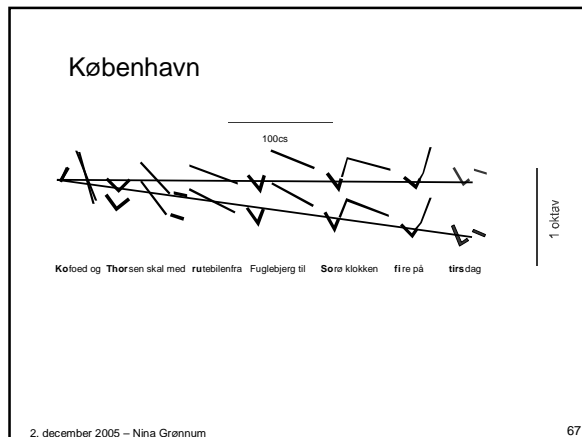
2. december 2005 – Nina Grønnum 65

Stockholm

Time (s) 4.68031

Kofoed och Torson ska med bussen från Gudhem till Snogebäck klockan fyra på tisdag.

2. december 2005 – Nina Grønnum 66

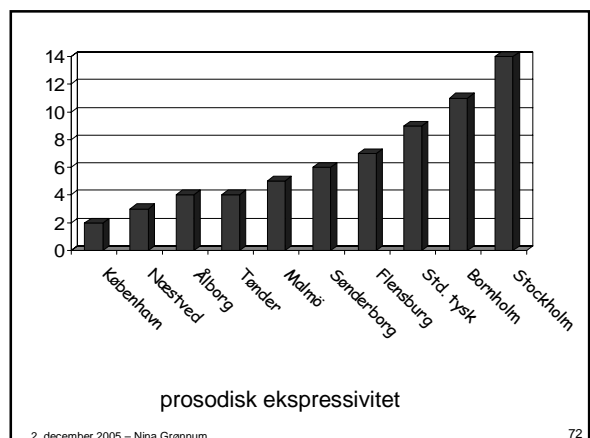

resumé

2. december 2005 – Nina Grønnum 70

	dansk	svensk
svækkelse i stavelsens slutning	ja	nej
lette betonede stavelser	ja	nej
bortfald af svagtryks-e	ja	nej
bortfald af r	ja	nej
bortfald af halvokaler	ja	nej
længdeforskydninger	ja	nej
ordprosodi	stød	ordtoner
final forlængelse	nej	ja
obligatorisk sætningsaccent	nej	ja
signal for ytringens funktion	svagt og globalt	stærkt og lokalt

2. december 2005 – Nina Grønnum 71

besværlige enkeltlydlige forhold
og
ikke særligt udtryksfuld prosodi
gør dansk anderledes end svensk
og
iøvrigt svært at forstå (ikke bare for
svenskere)

2. december 2005 – Nina Grønnum

73

The word "finis" is written in a large, bold, black, sans-serif font. The letters are thick and have a slightly irregular, hand-drawn appearance. Below the word, there are several horizontal lines of varying lengths, creating a shadow effect that suggests the word is floating or casting a shadow on a surface.

74